

Lærerveiledning

KlimaDialog

Samtaler som inviterer til engasjement og nytenkning

Dialogarbeid om bærekraftig utvikling i
forbindelse med et skolebesøk på Klimahuset

«Menneskehetens levesett og ressursbruk har konsekvenser lokalt, regionalt og globalt. Gjennom arbeid med temaet skal elevene utvikle kompetanse som gjør dem i stand til å ta ansvarlige valg og handle etisk og miljøbevisst.»

Hentet fra overordnet del av læreplanene, fra det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling

Innhold

- 3 Introduksjon til dialogarbeid
- 4 Del 1 – Dialog: Den gode samtalen (før besøket på Klimahuset)
- 6 Del 2 – Klima: Årsak, konsekvens, løsninger (på Klimahuset)
- 7 Del 3 – Utforske og utfordre (etter besøket på Klimahuset)

Appendikser

- 9 Appendiks 1 Debatt vs Dialog
- 10 Appendiks 2 Dialogiske spilleregler
- 11 Appendiks 3 Innsjekk – hvordan trygge og involvere elevene fra start
- 12 Appendiks 4 Tips til deg som fasilitator av dialogen
- 13 Appendiks 5 Utsjekk – hvordan avslutte på en god måte?

Dette formidlingsopplegget er for 8. trinn til vg3.

Opplegget har tre deler: Del 1 og 3 foregår på skolen og ledes av læreren.

Del 2 foregår på Klimahuset og ledes av pedagogene der. Denne lærerveiledningen tar spesielt for seg det pedagogiske opplegget for dialogen som foregår i del 1 og 3.

I appendiks finner du nyttige verktøy og veiledning, i tillegg til tips til videre fordypning.

Læringsmål i dette opplegget

- Lære hva dialog er og hvordan dialogen er annerledes enn debatt.
- Erfare dialog som metode for å reflektere rundt bærekraft, klimautfordringer og livsmestring.
- Forstå hva som bestemmer klimaet på jorden og hva menneskeskapte klimaendringer er.
- Vite om noen av konsekvensene av global oppvarming.
- Få innsikt i løsninger som finnes og hvordan du selv kan bidra i klimakampen.

Introduksjon til dialogarbeid

Hvorfor dialog?

Dialogen skiller seg fra debatten ved å være grunnleggende utforskende og søkende (se mer om dette i [Appendiks 1](#)). Heller enn å vinne eller komme fram til et fasitsvar søker deltagerne i en dialog å utvide perspektivet, få dypere forståelse og ny innsikt. Dette er nødvendig for å se helheten i komplekse saksfelt, slik som klima og miljø, og for å skape rom for nytenkning.

Når elevene deltar i en dialog sirkel, trener de på å **lytte** til hva andre sier, **stille spørsmål** for å **forstå** hverandre bedre samt bli fortrolige med at andre kan ha helt ulike synspunkter enn dem selv. Dette kan bidra til et tryggere fellesskap.

Den dialogiske formen

Det beste utgangspunktet for en dialog er at elevene sitter i en sirkel. En slik geometrisk form favoriserer ingen og åpner for direkte kommunikasjon. Å sitte i sirkel kan kjennes litt uvant og rart til å begynne med. Når elevene blir vant til det føles det ofte tryggere. Ingen er bak deg og du ser alle ansiktene. Erfaringen er at når elever blir vant til å sitte i en sirkel der alle blir sett og hørt vil de foretrekke denne formen i klassesamtaler o.l.

Det beste for dialogen er at ordet flyter av seg selv og at elevene bygger videre på hverandres tanker og ideer. I en utrent gruppe vil læreren likevel måtte regne med å fasilitere flyten slik at alle stemmer blir hørt og for å hindre at dialogen kjører seg fast. Se noen triks for fasilitering i [Appendiks 4](#).

Det finnes ingen feil meninger!

I dette undervisningsopplegget er det viktig at elevene får komme til orde med sine egne meninger og synspunkter. Det finnes ikke «feil meninger», selv om noen kan oppleves krevende, kontroversielle eller vanskelige. Som fasilitator av dialogen bør du være mest mulig nøytral. Møt alle meninger med åpenhet og interesse, be om å utdype og forklare eller la klassen respondere. Et skille går ved brudd på loven, som f.eks. ved rasisme, personangrep og trusler. Det må stoppes.

Når klassen sitter i sirkel og har dialog skal det ikke foregå undervisning. Hvis det kommer spørsmål om fakta kan du som lærer heller gi spørsmålet videre til hele klassen og la dem snakke om det. Hvis du må formidle noe før eller etter dialogen kan du gjøre det i en hestesko som raskt kan lukkes til en sirkel når dialogen starter, slik som når du forteller om debatt og dialog i Del 1.

«Dialog står sentralt i sosial læring, og skolen skal formidle verdien og betydningen av en lyttende dialog for å takle motstand.»

Hentet fra overordnet del av læreplanene under sosial læring og utvikling

Del 1 – Dialog: Den gode samtalen

(før besøket på Klimahuset)

I denne økten vil elevene lære om dialog og reflektere rundt formen på egne samtaler. Dette vil forberede elevene til besøket på Klimahuset der de skal ha samtaler og reflektere om klima- og miljøspørsmål.

- Sted:** I klasserommet eller annet egnet rom på skolen der det er mulig å sette stoler i en sirkel.
- Oppsett:** Stoler i en hestesko (formidling) og i en lukket sirkel (dialog). Dette kan forberedes av lærer før timen.
- Tidsramme:** ca. 45 min.
- Antall elever:** Opplegget fungerer best for grupper på 12–15 elever. Del klassen i to grupper om mulig.
- Ressurser:** Post-it lapper, skrivesaker og pdf-filen «Lysbilder for storskjerm». [🔗 Last ned her.](#)

TIDSBRUK	GJENNOMFØRING	RESSURSER
Introduksjon 🕒 5 min.	Oppsett: Stolene står i en hestesko. Gi elevene er kort innføring i hva dialog er og hvorfor dialog er nyttig og viktig, ref. introduksjonen på side 3 og Appendiks 1. Benytt undervisningsmateriellet som illustrer forskjellen på debatt og dialog og beskriver hva vi gjør i dialogen.	 Introduksjon Appendiks 1 Vis lysbilder
Øvelse / lek 🕒 15 min	Oppsett: Øvelsen kan med fordel gjøres stående fra gruppene er 2 og 2. Vis lysbildet for oppgaven fra starten. Øvelse: Hva kjennetegner en god samtale for DEG? <i>1 og 1:</i> Gi elevene 2 min. hver for seg til å skrive ned på en post-it lapp fire ord de forbinder med en god samtale. Vis lysbildet for oppgaven. <i>2 og 2:</i> Gi elevene 2 min. i par til å bli enige om de fire ordene de mener er viktigst av de til sammen 8 ordene de allerede har notert. <i>4 og 4:</i> Gi elevene 4 min. til på nytt å bli enige om kun 4 ord. <i>Hele klassen:</i> Gi elevene 5 min. til sammen å bli enige om kun 4 ord.	 Vis lysbilder
Dialogsirkel 🕒 20 min.	Oppsett: Sett stolene i en lukket sirkel med en stol til deg selv også. Lærer: <i>Hvordan opplevde dere denne øvelsen?</i> Følg opp med utforskende spørsmål, f.eks: <ul style="list-style-type: none">• <i>Ble det mest konkurranse eller samarbeid? Si litt mer om det, hva skjedde?</i>• <i>Var det flere som opplevde det samme, eller opplevde noen noe annet? Fortell!</i>• <i>Lyttet alle til hverandre? Hvordan merket du det?</i>• <i>Hvordan kom dere frem til de ordene dere valgte? Var det noen som bestemte mer enn andre? Hvordan opplevde du det?</i>	 Se praktiske fasilitatorgrep i Appendiks 4 (fortsetter på neste side)

TIDSBRUK	GJENNOMFØRING	RESSURSER
<p>Dialogsirkel (fortsettelse)</p>	<p>Lærer: Hva betyr de 4 ordene vi kom fram til i praksis?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er det slik vi faktisk snakker sammen i vår klasse? • Hvordan ville det vært hvis samtalene våre inneholdt mer av de fire ordene? <p>Tips: Vis lysbildet med kjennetegn ved debatt/dialog på storskjerm.</p> <p>Lærer: Dette så vi på i begynnelsen av timen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hva synes dere de samtalene vi har i klassen ligner mest på, debatt eller dialog? • Hva tenker dere om det? <p>Tips: Vis lysbildet med forslag til spilleregler på storskjerm.</p> <p>Lærer: Her er noen eksempler på spilleregler for god dialog.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan passer dette med de fire ordene dere kom frem til i øvelsen? • Er det noe dere vil endre på i spillereglene? Hva da? • Hva tenker dere om å ha spilleregler for de samtalene vi har her i klassen? Trenger vi det? Hvorfor? 	<p> Vis lysbilde</p> <p> Vis lysbilde</p> <p> Appendiks 2</p>
<p>Utsjekk 🕒 5 min.</p>	<p>Gjennomfør en utsjekk-runde med følgende spørsmål: «Fortell med én setning hvordan du opplever å sitte i en sirkel og snakke sammen slik vi gjør nå.»</p>	<p> Appendiks 5</p>

I neste del skal klassen besøke Klimahuset.

Del 2 – Klima: Årsak, konsekvens, løsninger

(på Klimahuset)

- Sted:** Oppmøte utenfor Klimahuset (se kart under)
- Tidsramme:** 90 minutter
- Antall:** En klasse (ca. 30 elever)
- Forberedelser:** Vi anbefaler at klassene har jobbet litt med noen sentrale begreper før besøket: Vær, klima, klimagasser, global oppvarming og menneskeskapte klimaendringer.

TIDSBRUK	GJENNOMFØRING
🕒 10 min.	Klassen ønskes velkommen og setter seg i amfiet. En kort runde med forventninger og forberedelse til utstillingen.
🕒 60 min.	Klassen deles i to grupper i utstillingen. I de forskjellige rommene lærer elevene om klima og klimaforandringer, ser på konsekvenser av global oppvarming og velger sine løsninger på klimautfordringene. I løsningsrommet finner elevene ut hvilke styrker de har i klimakampen.
🕒 20 min.	Etter en runde i utstillingen blir elevene stilt overfor noen verdispørsmål om klima og miljø, og vi bruker dialog som metode til å snakke nærmere om disse spørsmålene.

Del 3 – Utforske og utfordre

(etter besøket på Klimahuset)

I denne økten tar elevene opp igjen tråden fra besøket på Klimahuset og har en verdi-dialog om hvor skjæringspunktene mellom det gode liv og klimaløsninger går. De sitter i sirkel, gjør en innsjekk og en utsjekk og lager selv spørsmål som starter dialogen.

- Sted:** I klasserommet eller annet egnet rom på skolen.
Oppsett: Stoler i en lukket sirkel under dialogen og i treergrupper under øvelse. Dette kan forberedes av lærer før timen.
Tidsramme: ca. 45 min.
Antall elever: Opplegget fungerer best for grupper på 12–15 elever. Del klassen i to grupper om mulig.
Ressurser: Ark, skrivesaker og pdf-filen «Lysbilder for storskjerm». [Last ned her](#).

TIDSBRUK	GJENNOMFØRING	RESSURSER
Introduksjon 🕒 2 min.	Oppsett: Stolene står i en lukket sirkel med en stol til deg selv også. Minn elevene om spillereglene for god dialog. Hent dem opp på storskjerm. La den være synlig under hele dialogen.	 Vis lysbilde
Innsjekk 🕒 5 min.	Gjennomfør en innsjekk-runde i plenum. Start til venstre for læreren og gå med klokken. Innsjekk-spørsmål: «Beskriv med én setning det du husker best fra besøket på Klimahuset og hva du lærte av det».	 Appendiks 3
Oppgave 🕒 5 min.	Oppsett: Gå sammen 3 og 3 (sett stolene mot hverandre) Oppgave: Skriv ned 2 utforskende eller utfordrende spørsmål (ikke fakta-spørsmål) om klima og miljø. Tips: Vis oppgaven på storskjerm. Spørsmålene bør begynne med hva, hvordan, hvilke/n eller hvorfor. Lag spørsmål som må besvares med mer enn ja / nei eller enkeltord. Vis evt. lysbildet med ordsky som inspirasjon.	 Vis lysbilde
Dialogsirkel 🕒 25 min.	Oppsett: Sett stolene i en lukket sirkel med en stol til deg selv også. Læreren samler inn lappene og velger spørsmål til dialogen. La første elev som vil si noe ta ordet. Prøv å la samtalen flyte fritt. Still evt. hjelpespørsmål eller ta runder så alle blir hørt (se Appendiks 4). Når det nærmer seg slutten på dialogen, avslutt gjerne med en positiv vinkling som skaper litt håp. <ul style="list-style-type: none">• <i>Hva har du lyst til å gjøre mer av som er bra for klima og naturen?</i>• <i>Hvilke vaner må du eventuelt endre på da?</i>• <i>Hva håper du at du kan glede deg over i fremtiden?</i>	 Se praktiske fasilitatorgrep i Appendiks 4

TIDSBRUK	GJENNOMFØRING	RESSURSER
Utsjekk ⌚ 5 min.	Gjennomfør en utsjekk-runde med følgende spørsmål : <i>«Fortell med én setning hva du sitter igjen med etter dialogen i dag.»</i>	📄 Appendiks 5
EKSTRA	Meta-dialog: Dersom tid; La elevene snakke litt om gjennomføringen av dialogen: <i>«Hva fungerte bra og hva kunne vært bedre?», «Hvordan lyttet dere?», «Lærte dere noe nytt?».</i>	

Tips: Hvis det blir lite dialog med spørsmålene fra klassen kan du ta utgangspunkt i forslagene nedenfor. De er delt inn etter tema og nivå.

Forbruk

Grunnleggende nivå:

- Hvor mange klesplagg trenger vi i klesskapet?
- Hvor ofte er det greit å kjøpe nye klær?
- Hvorfor kjøper vi nye ting så ofte?
- Hva skal til for at vi tar bedre vare på tingene våre?
- Hva vil andre folk synes om vi bruker klærne eller tingene våre lengre før de byttes ut?

Viderekommende nivå:

- Hvordan påvirkes livskvaliteten vår hvis vi begynner å bruke klærne og tingene våre lenger enn i dag?
- Hva skal til for å endre vanene til folk?

Mat

Grunnleggende nivå:

- Hvorfor kaster vi mat?
- Hvordan kan vi unngå å kaste mat?
- Hva slags mat skal vi spise i fremtiden?

Viderekommende nivå:

- Hvem påvirker hva slags mat du spiser?
- Hva skal til for at du velger mat som er bra for klima og miljø?
- Hvordan kan vi produsere nok mat i verden på en bærekraftig måte?

Transport/mobilitet

Grunnleggende nivå:

- Hvordan reiser du i hverdagen?
- Hvordan kan du få bra ferier som også er klimavennlige?

Viderekommende nivå:

- Hvordan kan politikerne gjøre det lettere og bedre å reise på en klimavennlig måte?
- Hvilke transportløsninger tror du vi vil se mer av i fremtiden? Hva er bra med det?

Energi

Grunnleggende nivå:

- Hvorfor er energi et viktig tema for klimaspørsmålet?
- Hvordan kan du bidra til å spare energi?
- Hvor skal vi få all energien fra i fremtiden?

Viderekommende nivå:

- Hvorfor er det så vanskelig å bli enige om hvilke energikilder samfunnet bør satse på i fremtiden?
- Hvordan kan vi sammen komme frem til de beste løsningene?

Natur

Grunnleggende:

- Kan du fortelle om en gang du opplevde noe fint i naturen?
- Hva setter du mest pris på med naturen?

Viderekommende:

- Hvorfor fjerner og bygger man ned natur, til tross for at mange ønsker å bevare natur?
- Er naturen verdifull i seg selv, eller er den verdifull fordi den har nytteverdi for mennesker?

Appendikser

Appendiks 1 Debatt vs Dialog

For å løse mange av de utfordringene vi har i verden i dag, trenger vi å samarbeide om å tenke nytt. Vi trenger å åpne opp for alle mulige løsninger, også de vi selv ikke har sett. Da må vi kanskje lytte på en annen måte enn det vi har for vane. Dere har sikkert hørt skoledebatter eller sett debatter på TV. Det er en form for kommunikasjon der ingen egentlig lytter til hverandre. Deltagerne er mer opptatt av å få gjennom egne synspunkter. I dag skal du bli kjent med dialogen, en kommunikasjonsform som heller fremmer lytting, samarbeid, forståelse og respekt.

For å forstå hva dialog er, og hvorfor det er noe annet enn debatt, kan det være nyttig å gå til ordenes opprinnelse.

Ordet **debatt** kommer av latin *de-battere*, som direkte betyr å «slå ned». Vi finner ordet igjen i batalje, batong og engelsk *battle*.

Debatt er en slags kamp med argumenter hvor vi kjemper for vårt syn og inntar posisjoner. Ofte setter vi «oss» mot «dem» og «slår ned» motstanderen med ord. Målet er som regel å vinne debatten.

Kjennetegn ved DEBATT

- Konkurransen – målet er å vinne
- Argumentere / overbevise
- Opptatt av å snakke
- Ser etter svakheter og feil
- Gjør motparten usikker
- Posisjonering
- Å skifte mening er tegn på svakhet

Ordet **dialog** stammer fra de greske ordene *dia* som betyr «gjennom», og *logos* som betyr «ord» eller «mening». Vi kan tenke på dialog som et samarbeid mellom to eller flere for å skape felles forståelse gjennom ord og mening.

Dialog handler om å undre seg, lytte aktivt, stille nysgjerrige spørsmål og åpne opp for nye tanker. Her er det ikke snakk om å «vinne» eller «tape», men å søke fellesskap og større forståelse sammen.

Kjennetegn ved DIALOG

- Samarbeid – målet er å forstå
- Fortelle / forklare
- Opptatt av å lytte
- Ser etter styrker og muligheter
- Gjør motparten trygg
- Bevegelse
- Å skifte mening er tegn på styrke

Hva gjør vi i en dialog?

Vi deler erfaringer, forteller og forklarer.

Vi lytter for å forstå andres beskrivelse av virkeligheten.

Vi bygger gjerne videre på hverandres tanker og stiller utforskende spørsmål.

Appendiks 2

Dialogiske spilleregler

For å oppnå en fruktbar og god dialog er det lurt å ha noen felles spilleregler som vi er enige om. Her er forslag til gode spilleregler dere kan bruke. Hvis dere trenger det kan dere også legge til deres egne. Unngå for mange spilleregler som blir vanskelig å huske.

- **Jeg legger bort mobilen og andre ting som forstyrrer min oppmerksomhet.**
Lærer utdyper: De fleste liker å bli tatt på alvor og lyttet til. Derfor legger vi bort mobilen og andre ting som forstyrrer vår oppmerksomhet på gruppen og den som snakker.
- **Jeg er åpen, nysgjerrig og viser respekt for andre.**
Lærer utdyper: Vi har alle ulike erfaringer og opplevelser som former vår verden, og vi har alltid noe å lære av hverandre. Vi viser respekt ved å lytte og uttrykke oss uten å dømme andre.
- **Jeg snakker i jeg-person og sier det jeg mener.**
Lærer utdyper: Unngå å snakke om andre. Unngå å snakke om «alle pleier jo...» og «det er vanlig at alle...». Hvem er «alle»? Unngå å fraskrive deg ansvar ved å si «Man sier jo ofte...». Kan du heller ta ansvar for det du tenker og mener ved å si «jeg»?
- **Jeg lytter med interesse og slipper andre til.**
Lærer utdyper: Dine meninger er viktige, og det er andre sine også. Ikke snakk for lenge! Husk å slippe andre til. Lytt med en nysgjerrig holdning til andres erfaringer og synspunkter og prøv å forstå hva den andre mener.
- **Jeg lar folk snakke ferdig uten å avbryte.**
Lærer utdyper: Respekter hverandre. Vent på din tur. Hvis to vil snakke samtidig, se på hverandre og bli enige om hvem som snakker først. Den andre får ordet etterpå.

Appendiks 3

Innsjekk – hvordan trygge og involvere elevene fra start

Å starte med en innsjekk er en god måte å involverer og trygge elevene helt fra starten. Den kan være verbal eller ikke-verbal. Effekten er at alle retter oppmerksomheten sin til det som skjer her og nå.

Formålet med innsjekk:

- Sikrer at deltagerne er fullt til stede og oppmerksomme
- Gjør at alle får sagt noe helt fra starten (senker terskelen for å si noe igjen)
- Hjelper alle til å lytte
- Hører folks interesser og sjekker ut deres forventninger
- Skaper positiv energi og et «godt rom» for åpenhet
- Initierer retning for samtalen

Her er noen eksempler på ulike former for innsjekk:

RUNDEN

Fasilitator starter selv og sender ordet videre til høyre eller venstre - går runden

Fordel: Enkelt og forutsigbart. Nøytral. Ingen blir «valgt» til slutt.

Ulempe: Deltagere kan bli sittende å tenke på hva de skal si helt til ordet kommer til dem. Hører derfor ikke hva de andre sier, før etter at de selv har snakket.

Egner seg godt i en ny eller utrygg gruppe hvor deltagerne ikke kjenner hverandre.

POP-CORN

Alle tar ordet når de selv er klare. Ordet går da usystematisk rundt til alle har snakket

Fordel: Alle snakker når de selv føler for det. Gir mer rom for refleksjon og lavere tempo.

Ulemper: Elevene glemmer å snakke én og én, eller ingen våger å ta ordet (blir stille lenge).

Egner seg godt i en trygg gruppe.

ERTEPOSEN

Den som har gjort sin innsjekk kaster en fysisk gjenstand (f.eks. en ertepose) videre til en som ennå ikke har sagt noe. Alternativt kan du be deltageren som nettopp snakket om å peke på nestemann.

Fordel: Alle må være oppmerksomme og følge med hele tiden, for de vet aldri når erteposen kommer til dem. Skaper energi og litt lekenskap. Lettere at deltagerne hører hva de andre sier, også før de selv har snakket.

Ulempe: Kan skape litt kaos hvis elevene mister gjenstanden som kastes. Bruk derfor ikke en ball som ruller.

Egner seg godt for barn og unge eller når du ønsker mer tempo i innsjekken.

FYSISK / IKKE-VERBAL ØVELSE

Du kan også gjøre ulike leker, klapping, synging, oppmerksomhetsøvelse o.l. som løser opp, skaper trygghet og hjelper deltagerne med å bli mer til stede her og nå.

Appendiks 4

Tips til deg som fasilitator av dialogen

Måter å håndtere uro, motstand og stygge kommentarer

- Hvis erfaring tilsier at klassen er urolig, vurder å dele klassen i to mindre grupper
- Bruk en «snakkepinne» (eller annen gjenstand) som ligger i midten av sirkelen. Den som vil si noe må plukke opp «snakkepinnen» og holde den mens h*n snakker. «Snakkepinnen» legges tilbake i midten når h*n er ferdig med å snakke, og før neste elev kan plukke den opp. Dette senker tempoet og disiplinerer elevene, men kan virke tungvint, særlig i en stor sirkel.
- **Ta alle kommentarer på alvor** (også de stygge):
«Ok, kan du si noe mer om det?»
«Hva mener du med det du sa nå? Kan du utdype?»
«Jeg skjønnte ikke hva du mente med den kommentaren, kan du forklare meg?»

Spørsmål for å utdype, skape flyt og komme videre i dialogen

- «Kan noen tilføre noe eller bygge videre på det som ble sagt nå?»
- «Hvilke andre synspunkter eller erfaringer har dere?»
- «Hvorfor er dette viktig?»
- «Hva vil dette bety for klima og naturen?»
- «I stedet var det en som sa at [...] På hvilken måte har det betydning for [...]?»

- «Hva ville blitt endret i verden da?»
- «Hvilke andre alternativer kan dere se for dere?»
- «Hva kunne noen andre si om dette?»

- «Hva er det vi tar for gitt eller ikke «ser» som eventuelt påvirker det vi nå snakker om?»
- «Hva kan vi gjøre annerledes?»
- «Hvordan kommer vi oss videre til en ønsket situasjon?»

Noen fasilitatorgrep

- Del i grupper: Hvis ingen sier noe, kan du først be dem snakke sammen to og to eller tre og tre.
- Ta runder:
 - «La oss (starte med å) ta en runde så vi får høre alle sine stemmer før vi går videre. Det er lov å si «pass» hvis du ikke har noe å si.»
 - «Det er mange spennende tanker her. La oss ta en runde og høre hva dere andre tenker / føler / sitter med nå. Det er greit å ikke ville si noe.»
- Få med flere:
 - «Dere som ikke har sagt noe ennå, hvilke tanker har dere om det som er sagt til nå?»
 - «Nå har jeg lagt merke til at noen har lyttet mye, og jeg er litt nysgjerrig på hva dere sitter og tenker på?»
- Bruk elevene: Hvis det kommer et faktaspørsmål, avstå fra å undervise selv, returner spørsmålet til hele klassen og la dem snakke sammen. Evt. spør «Hvordan kan dere finne ut dette?»

Appendiks 5

Utsjekk – hvordan avslutte på en god måte?

For å avslutte på en god måte og lukke gruppens prosess, anbefaler vi å foreta en utsjekk før elevene går fra hverandre. En utsjekk kan være enten verbal eller ikke-verbal, og den kan tilpasses til hvor mye tid dere har igjen.

Formålet med utsjekk

- Få en god kollektiv avrundning
- Anerkjenne det som skjedde i dialogen
- Oppsummere og eventuelt notere videre handlinger
- Reflektere over viktige læringspunkter / hva du tar med deg videre

Hvordan gjennomføre en utsjekk

Du kan ta i bruk de samme metodene som for innsjekk (se også Appendiks 3).

- **Ta en runde** i sirkelen – start hos en elev og gå med klokken.
- **Pop-corn** – den som er klar tar ordet når ordet er ledig
- **Erteposen** – den som har posen snakker. Kaster posen videre når ferdig med å si sitt
- **Fysisk / ikke-verbal øvelse** – f.eks. holde hverandre i hendene, lage en lyd, veksle blikk, stå tett i en sirkel (gruppekleb), syng en sang, osv.
- **Skriftlig evaluering** – les opp noe fra evalueringen som utsjekk

Noen eksempler på utsjekkspørsmål

- Hvis du har god tid og denne sluttrefleksjonen er viktig: «Hva er det viktigste du sitter igjen med etter denne dialogen?»
- Hvis du har litt dårligere tid kan du f.eks. si noe slik som: «Si én setning om hva du tar med deg fra dagens dialog.»
- Hvis du har lite tid igjen, men likevel vil høre alle stemmene: «Bruk to ord på å beskrive hva du sitter igjen med, hva du føler eller hvordan du har det akkurat nå?»
- En morsom variant: Evaluering med 5 fingre
Skriv ned på en lapp først. Etterpå, del kun to fingre / ting i plenum.

Tommel:	Noe som var bra
Pekefinger:	Noe du vil trekke frem
Langfinger:	«Fuck it» / noe du ikke likte
Ringfinger:	Noe du tar med deg for livet
Lillefinger:	Det lille ekstra

